

Fusagården i Norra Härene

Mellan Lidköping och Kvänum, på den vidsträckta Västgötaslätten, ligger byn Torpa i Norra Härene socken och Kinnefjärdings härad (T 8C NO). Ett hemman i byn kallas *Fusagården*. I SOSk 6 (s. 30) anför Ivar Lundahl inga äldre belägg för detta namn, men däremot jordeboksbeläggen *Joen Arfwidzg.* 1715 och *Jon Arvidsg.* 1874. Lundahl (a.st.) tolkar förleden som dialektal kompositionsform på *-a* av västgötamålets *fus* 'fähus' (se Zetterholm 1940 s. 38 om denna ordform). »Egendomen Mariedal i Ova sn skall förr ha haft sina ungdjur där», meddelar Lundahl. Hur relevant är denna uppgift? Har ungdjurens betesgång påkallat ett anmärkningsvärt fähusbyggande?

En lantmäteriakt med årtalet 1778 omtalar från Torpa *Jon Arfwidsgård, nu Fusagården kallat* (LSA P 154–24:2 beskr.). I en husförhörlängd för 1792–1799 står skrivningen *Fusagården* ensam (kb A I:1 s. 23). När namnet *Fusagården* började användas är tills vidare oklart.

Den av Lundahl framställda förklaringen må vara tänkbar, men man kan väl fråga sig om det har varit tillräckligt särskiljande eller påfallande att det funnits fähus på en bondgård för att göra en sådan namngivning närliggande. Bland bebyggelsenamnen i registret till SOSk påträffas i varje fall inget *Fähusgården*, *La(du)gårdsgården* eller *Stallgården*. Jag skall här söka underbygga ett antroponymiskt tolkningsalternativ.

Från Norra Härenes grannsocken Hasslösa omtalas en man som *Nils fuss* i VH 1610:4 hjonelagslängd f. 37 r., 59 r. och som *Nils Fus* (nybyggare) i VH 1612:4:2. Vi står här inför ett tillnamn *Fus*, som är känt från andra håll i Västergötland. Jfr det forndanska tillnamnet *Fus*, ställt till adjektivet *fus* 'lysten, ivrig' (DGP 2 sp. 306 f.).

En man med namnet *Fus* var på 1500-talet knuten till Tomten i Öttums socken, Skånings härad: *anders fus* VH 1579:4 A:5 brudskattelängd, *Anders Fuss på tomtten* VH 1580:2:2 f. 14 v. Skånings härad gränsar till Kinnefjärdings härad.

Om hemmanet Östergården i byn Kåhög i Partille socken och Sävedals härad meddelar OGB 1 (s. 96) att »I Db 1621 kallas gården Fussegården, säkerl. efter (någon medlem av) släkten *Fus*, som ägde den under de äldsta jb:s tid; redan i Jb 1550 nämnes en Sven Fuss ss. åbo. Jfr samma namn under Snåkered i Landv. (s. 79).»

Ett belägg rörande samma by i Partille är *Olaff Fuss i kåhögh* 1559 15/12 Mälby Strängnp or. (Örnberg 1889 s. 146).

Beträffande hemmansnamnet *Fusegården* i Snåkereds by, Landvetters socken, Sävedals härad, framhåller man i OGB 1 (s. 79) att »det binamn *Fus*

som framkallat namnet tillägges i jb åbon 1581-1619 (Björn *Fus*, Anders *Fus*)¹, men ej den nye åbon Nils Jb 1621; före 1580-t. åter bodde en Måns Skrivare på gården».

Bildningar innehållande förnamn eller (och) tillnamn är en synnerligen starkt framträdande kategori bland hemmansnamnen på Västgötaslätten (se t.ex. Strandberg 1995 s. 84 ff.). Från Norra Härene är det inte särskilt långt till Skallmeja socken; från kyrkbyn i sistnämnda socken redovisas i SOSk 10 (s. 57) 14 hemmansnamn; förlederna i 13 av dessa tycks åsyfta personer. Utan att förkasta Lundahls tydning av *Fusagården* i Norra Härene är jag mer hågad att i detta namn se en sammansättning med tillnamnet *Fus* i förleden.

Källor och litteratur

kb = Norra Härene kyrkoarkiv. Riksarkivet i Göteborg (landsarkivet i Göteborg).

Strandberg, Svante, 1995: Tidiga släktnamn? Personnamn kring västgötska hemmansnamn. I: Slektsnamn i Norden. Rapport från NORNAs tjuuförste symposium i Oslo 17. – 20. september 1992. Red. av Kristoffer Kruken. Uppsala. (NORNA-rapporter 58.) S. 83–108.

Strängnp = pergamentsbrev i Roggebiblioteket, Strängnäs (tidigare: Strängnäs stifts- och läroverksbibliotek).

VH = Västergötlands handlingar i KA.

Zetterholm, D. O., 1940: Dialektgeografiska undersökningar. 1. Ladugård. Manese. Fähus. 2. Gumse. Tacka. Uppsala. (Skrifter utg. genom Landsmålsarkivet i Uppsala. Ser. A. 1.)

Örnberg, V., 1889: Förteckning på äldre handskrifter i Strengnäs läroverks bibliotek och Södermanlands fornminnesförenings samlingar. I: Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria 2. Utg. af H. Aminson & Joh. Wahlfisk. H. 7. Strengnäs. S. 111–151.

Svante Strandberg

¹ Not 1 i OGB 1 (a.st.): »Väl = fsv. och sv. dial. *fus* 'ivrig'; jfr *framfusig*. Namnet träffas även i Kåhög i Part. (s. 96).»